

Moderne medarbejdere som medskabere af fremtidens værdier. Af Marianne Jelved

Danmark er ikke alene i verden. Vi er i uafbrudt vekselvirkning med omgivelserne. Sådan har det været mindst siden vikingerne. Det er et vilkår for et lille og åbent land. Alligevel kan vi med god grund spørge os selv, hvordan det kan være, at vi i Danmark har klaret os ret godt i sammenligning med mange andre lande. Der er ikke så mange, der har dansk som modersmål, men det er ikke desto mindre lykkedes os at blive et af de rigeste lande i verden. Mange mener også, vi er lykkelige, og at vi har tillid til hinanden.

Ugeskriftet Mandag Morgen har nedsat Innovationsrådet, som består af departementschefer og virksomhedsledere. Innovationsrådet har analyseret sig frem til det, der kaldes danske spidskompetencer. Vi kan noget særligt, som andre ikke kan lige så godt, og som fortsat kan give os et relevant grundlag for at klare os godt ved overgang til vidensamfund.

Det er social og human innovation, der viser sig ved livslang læring og eliter på alle niveauer; stærk ligheds- og ligestillingskultur og en veludviklet social solidaritet; korte magtdistancer og flade hierarkier; optimale samspil mellem samfundets menneskelige ressourcer – social kontrakt og gensidig tillid.

Vi er særligt gode til: processer, samarbejde, fleksibilitet, kreativitet, relationer og etik. Det viser sig ved evnen til at tage ny teknologi i brug og til at fungere sammen på tværs af alle skel. Det viser evnen til at tilpasse sig nye krav og finde nye løsninger til andres behov. Det viser sig ved evnen til at samarbejde på tværs af sektorer og grænser og ved respekt for alle samfundets interessenter.

”Vi skal rendyrke vores styrker, der udspringer af en særlig skoling og et særligt syn på mennesket og samfundet.”
(Mandag Morgen, august 2007)

Det kan forklare, hvorfor fx franske ministre over for mig i 90'erne roste

danske soldater i Bosnien-Hercegovina, fordi de var så gode til at involvere lokalbefolkningen i løsning af fælles opgaver som vandforsyning, og de var gode til at forebygge konflikter og til at samle folk på tværs af skel.

Hvor kommer de spidskompetencer fra?

Både folkehøjskolen og andelsbevægelsen er født i Danmark. Og det var i en tid, hvor demokrati og folkestyre skulle gennemføres, samtidig med at en del af Grundlovens fædre var bekymret for overgang fra formyndersamfund til folkestyre. Derfor satte de stærk fokus på folkelig oplysning og folkelig opdragelse, der indbefattede dannelse af bevidstheden om det fællesskab, der dels var større end det, der kun var til ens eget bedste, dels skabte mulighed for og dermed frihed for den enkelte til at påtage sig ansvar for fællesskabet.

Noget som folkeoplysning og folkehøjskole havde værdi i sig selv. Det drejede sig om forhold mellem mennesker, mellem myndige borgere, og det drejede sig om at deltage i udvikling af samfundet.

Andelsbevægelsen blev den samfundsforandring, der skabte ny kraft og nye erfaringer om handlekraft i fællesskab og på ligeværdig fod. Myndige borgere kunne selv. Det lagde grunden til foreningsdanmark og konsensusamfundet med brede kredses deltagelse, og til den Danske Model, hvor parterne selv tager hånd om arbejdsmarkedet, og politikerne ikke blander sig med lovgivning om fx mindsteløn, sådan som man ser i andre lande. Vindmøllebevægelsen er et nyere eksempel på en særlig jordnær pragmatisme og værdien ved at trække i fællesskab. Alle disse erfaringer bygger på fire værdier: ligeværd, personlig frihed, frivillig samhørighed og forpligtende fællesskaber på tværs af alle skel og grænser. Hvad gør vi så fremover?

Det gode svar ligger lige for. Vi skal udvikle den almene dannelse af fælles bevidsthed om menneske og samfund, om frihed og ligeværd og ansvar for fællesskab. Vi skal i al uddannelse give hvert eneste barn og ung de optimale vilkår for den enkeltes udvikling fagligt, socialt og personligt. De

skal kunne forstå, håndtere og navigere, hvad end verden og fremtiden måtte bringe. De skal erfare og lære af, at der er noget, de kan mestre, at de oplever succes og anerkendelse og respekt for deres bidrag og det, de kan. Hver eneste skal opleve sine styrker. Lærere af alle slags skal finde og udfordre det bedste i hver eneste elev. De skal alle kunne drives af passion og interesse og selv være motiverede, for det skal til, hvis kreativitet er bærende.

Vi står som samfund på vej til – eller måske midt i – et paradigmeskifte fra det relationelle samfund til det instrumentelle samfund, hvor det målelige bliver brugt til at opfylde forestillingen om noget for noget. Hvor markedet opfattes som garanten for og sikringen af kvalitet. Men vi burde vide af erfaring, at markedet ikke nødvendigvis er garanti for kvalitet eller for, at det bedste vinder. Her vil vi smide barnet – alle vores styrker – ud med badevandet i et kapløb med den asiatiske effektivitet i en smal faglighed. Det skal ikke ske.

Der må skabes en fælles bevidsthed om en kerne af fælles værdier, der er centrale for vores opfattelse af, hvordan vi skal leve sammen for fremtiden. Vi må diskutere og finde svar på spørgsmålet: ”Hvad skal vi leve af om 15 år?” Men vi skal også diskutere og finde svar på spørgsmålet: ”Og hvordan skal vi leve sammen?” De to spørgsmål hænger sammen.

Vi må konstatere, at i dagens Danmark er samtalen om dannelsen – om den overordnede og samlende mening med vores børneinstitutioner, børneskole og ungdomsuddannelser ret tilbagetrukket til fordel for de konkrete målbare og markedsegnete konkurrenceparametre. Her kan hele verden være med. Vi – Danmark i form af vores børn og deres skoler - måles op imod andre landes børn og skoler på de samme parametre. Det er så de samme parametre, alle lande sætter fokus på uden hensyn til kulturelle traditioner og forskelle. Men hvis det er sådan, det bliver, så taber vi det, der er det særegne og vores styrker, og som vi bærer i vores rygsæk som en tradition, en kultur og en fælles bevidsthed om fællesskabet som grundlag for den enkeltes frihed til at påtage sig ansvar. Det handler om meget mere end kroner og øre. Det handler om fælles

forståelse af, hvilket samfund vi vil have, og hvordan vi vil have det med hinanden.

Alle børn kan lære meget. Tænk på alt det et barn har lært, inden det kommer i skole. Ja, det gælder alle børn uanset, deres forskellige evner og deres forskellige læringsforudsætninger. Det er skolens opgave at lære børn det, de ikke kan lære i samfundet. Alle børn og unge har ret til at få del i den dannelse, børnetilbuddene, børneskolen og uddannelserne er forpligtet på, og hvor perspektivet er frie selvbestemmende mennesker og ansvarlige medbestemmende borgere, der kan deltage i det offentlige rum på lige fod med alle andre.

I stedet for er der udviklet en snæver faglighed som ideal. Det er den faglighed, der kan testes billigst og mest effektivt: en multiple choice test, hvor resultaterne kan sammenlignes og skolerne rangordnes og kontrolleres.

Man får som bekendt det, der måles, og det er jo så også meningen. Men den udvikling fjerner opmærksomheden fra den almene dannelse og de menneskelige relationer, der bærer et fællesskab, og hvor arbejdsprocesser og undervisningsprocesser er lige så vigtige som resultaterne, eftersom processerne er resultaternes forudsætninger.

Vi må for alvor interessere os for, hvad der vides om læring. Hvad skal der til for, at børn lærer – ikke bare for næste test, men for fremtiden?

KL, Danmarks Lærerforening, Skole og samfund, Skolelederne, Børne- og kulturchefforeningen og BUPL udgav i august 2009 et fælles skrift:

”Fælles viden og fælles handling”. De havde sat sig sammen og inviteret syv forskere med om bordet. De satte fokus på fire opmærksomhedsfelter:

- Fællesskabets betydning for læring og læringslyst
- Læsningens betydning for selvværd og livsmål
- Det uddannelsesmæssige potentiale blandt indvandrere
- Aktiv familiekulturs betydning for børns og unges uddannelse

De seks organisationer har forpligtet sig på at bruge den fælles viden i

fælles handling.

Om læringsfællesskaber står der bl.a.

”Et læringsfællesskab starter med, at man er set og anerkendt, at man bliver mødt som én, der som udgangspunkt har ret til at være med i fællesskabet”

”Selvdannelse går over den anden. Der er ingen genveje til selvet uden om den anden. Identiteten skabes, når du fortolker den andens fortolkning af dig. Man eksisterer, når man bliver set og anerkendt i skolens fællesskab.”

”Børn og unge lærer, når de deltager i sociale sammenhænge, inddrages i fælles aktiviteter, bidrager i fællesskabet og opnår indflydelse på det, der er en del af deres livsbetingelser og udviklingsmuligheder.”

” ... Børn og unge har brug for tydelige, eksemplariske voksne.”

Ikke desto mindre sker der en udvikling af både nationale og internationale test, der bygger på og dermed fører til en helt anden maskinel eller instrumentel læringsopfattelse. Dertil kommer, at både de internationale og nationale test er hemmelige, så det er vanskeligt for ikke at sige umuligt at få en bred faglig diskussion både af, hvad det egentlig er, der måles, og af deres sværhedsgrad samt andre relevante temaer ved testene. Det er i sig selv udtryk for den krise, samfundene er i, når så lukkede instrumenter og resultaterne af dem gøres til de afgørende begrundelser for ændringer af uddannelsesinstitutioner, og påvirker syn på læring. Imod bedre viden endda.

Forskning kan ikke levere facit for, hvordan læreren klarer de enkeltsituationer, som opstår hele tiden. Det er en kompliceret opgave at undervise.

Det er ikke som for læger, der ved, hvad en blindtarmsoperation indebærer.

Der er forskel på at stå over for 24 børn og at stå over for 24 blindtarme.

Forskningen viser, at læreren er den enkeltfaktor, der har størst betydning for og indflydelse på elevens læring. Derfor ved vi, at det er en fordel, at læreren er fagligt meget velfunderet som underviser i sit fag. Læreren skal være god til at lede undervisningen af mange børn, at kunne klasserumsledelse. Og læreren skal kunne skabe positive og tillidsfulde relationer til eleverne.

Det afspejler, at undervisning og uddannelse, læring og udvikling vedrører og berører hele barnet, hele mennesket. Med den indsigt har vi mulighed for at se mere helhedsorienteret på formålet med undervisningen og uddannelserne. Erhvervslivet må formulere sig om dets forestillinger om fremtidens medarbejdere, der skal være medskabere af fremtidens værdier, og uddannelsernes formål må indebære en almen dannelse for alle børn og unge, som børneinstitutionerne, skolerne og ungdomsuddannelserne er forpligtet på.

Vores børn og unge lever i en grænseløs verden med uanede valgmuligheder. De er både meget sårbare og forsvarsløse og ganske afhængige af de voksne omkring dem. Derfor har de voksne i erhvervslivet og i uddannelserne en opgave i at overvinde de begrænsninger, der gennem mange forskellige og ofte diffuse kanaler forsimples formål og mål med uddannelserne. Den fælles forståelse af en fælles historie om, hvordan vi kan leve sammen på en måde, der respekterer den enkeltes integritet og styrker selvværd og troen på at kunne noget selv og sammen med andre, skal hjælpes frem af voksne i netop forpligtende fællesskaber.